ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี : การศึกษาเชิงประจักษ์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

นางสาวกชกร ตรังวัชรกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบัญชี ภาควิชาบัญชี
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2547

ISBN : 974-17-6365-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

18 ก.ค. 2550

12225738

DETERMINANTS OF AUDITOR CHANGES : AN EMPIRICAL STUDY ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

Miss Kochakorn Trangwatcharakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Accountancy in Accounting

Department of Accountancy

Faculty of Commerce and Accountancy

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN : 974-17-6365-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี : การศึกษาเชิงประจักษ์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
โดย	นางสาวกชกร ตรังวัชรกุล
สาขาวิชา	การบัญชี
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.พรรณนิภา รอดวรรณะ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดนุชา คุณพนิชกิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ณัฐเสกข์ ฉิมโฉม)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.พรรณนิภา รอดวรรณะ)

.....กรรมการ
(อาจารย์สุพจน์ สิงห์เสน่ห์)

กชกร ตรังวัชรกุล : ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้สอบบัญชี: การศึกษาเชิงประจักษ์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (DETERMINANTS OF AUDITOR CHANGES: AN EMPIRICAL STUDY ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND) อ.ที่ปรึกษา: ดร.พรรณนิภา รอดวรรณะ, 190 หน้า. ISBN: 974-17-6365-4

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีนับตั้งแต่ปี 2544 - 2546 และ เพื่อศึกษาให้ทราบว่าปัจจัยใดมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีมากที่สุด

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ ทำการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานของผู้สอบบัญชี งบการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยย้อนหลังเป็นเวลาสามปี คือ ตั้งแต่ปี 2544 ถึง 2546 การศึกษาจะมุ่งเน้นเพื่อที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีกับการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี เพื่อดูว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี เนื่องมาจาก ในกระบวนการคัดเลือกผู้สอบบัญชีของบริษัทส่วนใหญ่ คณะกรรมการบริษัทมักจะมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจเลือกและเปลี่ยนผู้สอบบัญชี ดังนั้น หากมีการเปลี่ยนคณะกรรมการบริษัทแล้ว คณะกรรมการบริษัทคนใหม่อาจไม่เลือกผู้สอบบัญชีคนเดิมก็ได้ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอบบัญชี จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวกับความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี ดังนั้นหากผู้สอบบัญชีได้รายงานเกี่ยวกับการถูกจำกัดขอบเขตการตรวจสอบ ความขัดแย้งเรื่องหลักการบัญชีเกี่ยวกับนโยบายการบัญชีที่บริษัทลูกค้าเลือกใช้ การใช้นโยบายนั้น หรือความเพียงพอในการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินระหว่างผู้สอบบัญชีกับลูกค้า ความไม่แน่นอนเรื่องการดำเนินงานต่อเนื่อง และความไม่แน่นอนอื่นนอกเหนือจากเรื่องการดำเนินงานต่อเนื่อง ก็จะไม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี ดังนั้น ผู้สอบบัญชีควรที่ปฏิบัติงานตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมา มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณภาพ พร้อมทั้งเสนอรายงานให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการปฏิบัติงานตรวจสอบจริง โดยที่ไม่ต้องกังวลว่าความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชีจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี

ภาควิชา การบัญชี ลายมือชื่อนิสิต กชกร ตรังวัชรกุล

สาขาวิชา การบัญชี ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2547

458 21511 26 : MAJOR ACCOUNTING

KEY WORD : DETERMINANTS OF AUDITOR CHANGES

KOCHAKORN TRANGWATCHARAKUL : DETERMINANTS OF AUDITOR CHANGES : AN EMPIRICAL STUDY ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND. THESIS ADVISOR: PANNIPA RODWANNA, Ph.D. 190 pp.

ISBN: 974-17-6365-4.

The objectives of this research are to study about determinants of auditor changes of the listed companies in the Stock Exchange of Thailand as auditor change since 2544-2546, and to study for which determinants are relative with the most auditor changes.

This research is an empirical study by collecting secondary data since 2544-2546 from audit reports, financial statements, financial statement remarks, and any documents to which are related the listed companies in the Stock Exchange of Thailand. This study was emphasized to seek the relative between any determinants as result to auditor change and auditor change, which determinants are relative with auditor change.

As a result of the study, change in board of company has an essential relative with auditor change because of an authority of board in an appointment of auditor. Such as, the new auditor may be appointed in place of the former one due to change in board. As a suggestion for auditor, the study inform that other factors, such as an auditor report about scope limited, disputes in accounting policies between auditor and company, uncertainty in going concern and other uncertainty beside of going concern, are not relative with auditor change. Therefore, auditors should be honestly in performing their work and report their opinions without no concerns about anything.

Department Accounting Student's signature Kochakorn Trangwatcharakul

Field of study Accounting Advisor's signature Pannipa Rodwanna

Academic year 2004

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. พรรณนิภา รอดวรรณะ เป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำปรึกษา คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการตรวจทานและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ณัฐเสกข์ ฉิมโฉม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์สุพจน์ สิงห์เสน่ห์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำต่างๆเพิ่มเติม ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ในโอกาสเดียวกันผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุพล ดุรงค์วัฒนา รองคณบดีฝ่ายวิจัย ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเทคนิคทางสถิติที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อมนตรี ตรังวัชรกุล และ คุณแม่ละออง ตรังวัชรกุล ที่ให้กำลังใจและทุนการศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ และ ขอขอบคุณ นางสาวอนิษฎา ชอบเสรี รวมถึงพี่ๆ และเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดการทำวิทยานิพนธ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญ ..... ช

สารบัญตาราง ..... ญ

สารบัญภาพ ..... ฏ

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 2

ข้อสมมติฐานการวิจัย 3

ขอบเขตของการวิจัย 4

ข้อจำกัดของการวิจัย 4

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย 5

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 5

บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์

ความหมายของการสอบบัญชี 7

ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการสอบบัญชี 8

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการตรวจสอบ 12

การแต่งตั้ง ค่าธรรมเนียม อำนาจและหน้าที่ของผู้สอบบัญชี 17

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี 35

การศึกษารายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง 45

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย (แหล่งข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง) 55

การเก็บรวบรวมข้อมูล 57

สมการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาค้นคว้า 58

หน้า

การวิเคราะห์ข้อมูล 60
การประมวลผลข้อมูล 63

บทที่ 4 ผลการวิจัย
ผลสรุปเชิงพรรณนา 64
ผลการทดสอบสมมติฐาน 111

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ
สรุปผลการวิจัย 118
ข้อเสนอแนะ 123

รายการอ้างอิง 125
ภาคผนวก 127
ภาคผนวก ก พระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505 128
ภาคผนวก ข ร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 135
ภาคผนวก ค ข้อบังคับ ก.บช.ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอ การออก การต่ออายุ และการออกใบแทน ใบอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต พ.ศ.2538 160
ภาคผนวก ง ข้อบังคับ ก.บช.ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอ การออก การต่ออายุ และการออกใบแทน ใบอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 168
ภาคผนวก จ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่ สช. 21/2546 เรื่อง การให้ความเห็นชอบผู้สอบบัญชี 170
ภาคผนวก ฉ กฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2534) ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ.2505 178
ภาคผนวก ช ประกาศ ก.บช. ฉบับที่ 40 (พ.ศ.2541) เรื่อง แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต 181
ภาคผนวก ซ ประกาศ ก.บช.ฉบับที่ 41 (พ.ศ.2541) เรื่อง การลงลายมือชื่อรับรองการสอบบัญชีโดยการแสดงความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต 183
ภาคผนวก ฌ การประมวลผลการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติคด้วยโปรแกรม SPSS 186

หน้า

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 190

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การตรวจสอบและวิธีการตรวจสอบ 11
ตารางที่ 2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกผู้สอบบัญชีโดย Adams H. Lon และ David Brain 50
ตารางที่ 2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีโดย Adams H. Lon และ David Brain 51
ตารางที่ 2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยสมหวัง ศุภโชคชัยวัฒนา , นิทัศน์ เหมรักษ์ และพรสวรรค์ เรืองสุขอุดม 52
ตารางที่ 2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยสมหวัง ศุภโชคชัยวัฒนา , นิทัศน์ เหมรักษ์ และพรสวรรค์ เรืองสุขอุดม 53
ตารางที่ 4.1 แสดงกลุ่มอุตสาหกรรมของบริษัทตัวอย่างแยกตามปี 64
ตารางที่ 4.2 แสดงประเภทของผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามปี 67
ตารางที่ 4.3 แสดงประเภทของผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2544 68
ตารางที่ 4.4 แสดงประเภทของผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2545 71
ตารางที่ 4.5 แสดงประเภทของผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2546 74
ตารางที่ 4.6 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามปี 76
ตารางที่ 4.7 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2544 77
ตารางที่ 4.8 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2545 80
ตารางที่ 4.9 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2546 82
ตารางที่ 4.10 แสดงประเภทของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามปี 84
ตารางที่ 4.11 แสดงประเภทของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2544 85

หน้า

ตารางที่ 4.12 แสดงประเภทของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2545 87
ตารางที่ 4.13 แสดงประเภทของการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีของบริษัทตัวอย่างแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี 2546 89
ตารางที่ 4.14 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนคณะกรรมการบริษัทแยกตามปี 91
ตารางที่ 4.15 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทตัวอย่างแยกตามปี 92
ตารางที่ 4.16 แสดงร้อยละของการออกหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หรือหุ้นกู้ของบริษัทตัวอย่างแยกตามปี 94
ตารางที่ 4.17 แสดงร้อยละของรายงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการถูกจำกัดขอบเขตการตรวจสอบแยกตามปี 95
ตารางที่ 4.18 แสดงร้อยละของรายงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องหลักการบัญชีระหว่างผู้สอบบัญชีกับบริษัทลูกค้าแยกตามปี 96
ตารางที่ 4.19 แสดงร้อยละของรายงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับความไม่แน่นอนเรื่องการดำเนินงานต่อเนื่องแยกตามปี 97
ตารางที่ 4.20 แสดงร้อยละของรายงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับความไม่แน่นอนอื่นนอกเหนือจากเรื่องการดำเนินงานต่อเนื่องแยกตามปี 98
ตารางที่ 4.21 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีแยกตามการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีในปี 2544 100
ตารางที่ 4.22 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีแยกตามการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีในปี 2545 104
ตารางที่ 4.23 แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีแยกตามการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีในปี 2546 108
ตารางที่ 4.24 แสดงค่าสถิติทดสอบ Model Chi-Square และค่า Significant 114
ตารางที่ 4.25 แสดงค่า Nagelkerke R Square 114
ตารางที่ 4.26 แสดงค่าสถิติทดสอบ Wald และค่า Significant 115

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้สอบบัญชี 18